

СОФИЙСКИ УНИВЕРСИТЕТ „СВ. КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ“
ФЖМК – Катедра „Пресжурналистика и книгоиздаване“

РЕЦЕНЗИЯ

от проф. д-р Тотка Монова

за дисертационния труд на **ДЕНИЦА ДЕНЧЕВА ГЕНЧЕВА**
на тема: „Социо- и психолингвистични функции на чуждата лексика в
онлайн пространството“

за присъждане на образователна и научна степен „доктор“ по
професионално направление 3.5. Обществени комуникации и
информационни науки (Журналистика – Медиен език и стил)
Научен ръководител: доц. дн Андреана Ефтимова

Дисертационният труд на Деница Генчева представлява
респектираща научна разработка в обем от **273 страници**, от които
основният текст е **240 страници**. Текстът е структуриран в увод, три
глави с общо 11 параграфа, заключение, библиография, **5 приложения** в
обем от 16 страници и списък с научните приноси. Богатият **емпиричен**
материал обобщено е представен в **16 таблици, 8 графики, 1 фигура и 3**
илюстрации.

Изложението на текста е прецизно структурирано, то следва логиката
на творческа задача, която докторантката си поставя и акуратно изпълнява
стандартните изисквания за представянето на едно научно-теоретично
изследване.

Дисертацията е структурирана при един **добре намерен баланс** между научен обзор в първа глава, теоретична част, въвеждане на работни понятия и авторско изследване. Балансът теория – прагматика и собствено изследване по същество представя структурата на втора и трета глава.

Информационно осигуряване. Библиография

Деница Генчева основава дисертационния си труд на редица научни изследвания от български и чужди автори, като библиографията обхваща **204 заглавия** на кирилица и латиница. Прави впечатление, че докторантката добре познава най-новите концепции и течения в областта на социолингвистиката, свободно си служи с изследвания и теоретични разработки на водещи автори в научната област, в която работи. Още тук искам да отбележа, че проведеното от докторантката емпирично лингвистично изследване показва **високо ниво на научна компетентност**.

Актуалност и значимост на разработвания проблем

Предложеният на вниманието ни дисертационен труд е **изключително актуален** и това се обуславя от все по-осезаемото и повсеместно навлизане на чужди думи и изрази в българския език, предимно от английски. Налице са езикови конструкции, които навлизат трайно в речта на българина, вече са преминали фазата на езикова мода и се оформят като универсални социолингвистични модели, които напускат онлайн пространството и се превръщат в езикова норма и практика на всички видове комуникации. В текста са представени интересни тези, илюстрирани с **вещо подбран емпиричен материал**, който позволява от една страна категоричност по отношение на формулираните изводи, обобщения и прогнози, а от друга – отваря се поле за една широка дискусия. **Основната теза**, която според мен Деница Генчева доказва чрез

изследването си, е че „комуникацията в социалните мрежи повлиява във висока степен цялостната езикова практика”, а „езиковите явления, обусловени от превключването на кода, формират специфични езикови модели и обогатяват езика откъм оказионални употреби”. Самото формулиране на темата и на изследователското поле ми дават основание да посоча и първия от приносите на дисертацията – подобно представително по мащаба на емпиричния материал изследване, изследващо езика като отворена система и способен на множество трансформации, адекватни на новата форма на глобална комуникация, каквото е онлайн пространството, **у нас се прави за първи път.** Убедена съм, като имам пред вид динамиката на процесите, които очертават и нови специфични проблеми дори за преводачите на художествена литература, че предложеният на вниманието ни текст освен актуалност, тепърва ще придобива все по-голяма тежест и значимост. За това без съмнение ще допринесе и фактът, че както изведените от авторката собствени теоретични концепции, направените изследвания и анализи могат да намерят широко практическо приложение в обучението по социо- и психолингвистика, в областта на медийните комуникации, както и във всички сфери на публичното общуване.

Аналитична характеристика на съдържанието. Цел, обект, предмет, задачи и методология на изследването

Като цяло дисертационният труд е изграден на основата на разбирането, че една съвременна мултикултурна езикова ситуация – обективен резултат на процесите на глобализация, либерализация и утвърждаването на онлайн медиите като все по-предпочитана форма за информация и комуникация – налага (искаме или не и въпреки воплите на пуристите) нов тип езиково общуване. Или както обобщава докторантката

„желанието ни да общуваме в интернет с широк кръг от хора, които говорят различни езици, предполага търсенето на универсален езиков код, който максимално се доближава до представите ни на т.нар. *лингва франка*, явление, което се проявява винаги в период на интензивен межкултурен обмен”.

Основната **цел** на разработката е да изследва актуалната езикова ситуация и да докаже значимостта на явлението *превключване на кода* за развитието на езика. Тези свои цели докторантката прецизно конкретизира в **5 основни изследователски задачи**. Особено приносно за мен е изпълнението на петата задача – Деница Генчева дава разгърнато авторско определение на понятието *превключване на кода*, като предлага и надежден инструментариум за отграничаването му от термини като *смесване на кода* и *лексикално заемане*.

Обектът и предметът на изследователския интерес са коректно дефинирани. **Обект** на изследване е речта, която българите използват в онлайн пространството, т.нар. *спонтанна писмена реч* (намирам за много сполучлива употребата на това, въведено от Р.Коцев през 2016 г., понятие).

Предмет на изследване са социо- и психолингвистичните функции на чуждата лексика и всички механизми на *превключване на кода*.

При разработката на дисертацията се използва **интердисциплинарен подход**. В чисто лингвистичната част са приложени методите на функционалната лингвистика и в частност на социолингвистиката. Използват се още функционален анализ, секвентен анализ, анализ на диалози по модела за интерактивно приспособяване в диалог по модела за говорна акомодация, структурен и конотативен анализ. **Същинската емпирична част** на дисертацията е базирана върху метода на класическия контент анализ, включващ прецизно направена количествена извадка и качествен анализ. Тъй като по същество текстът се занимава с

актуални проблеми на медийната среда, искам да отбележа, че намирам за уместно разделянето на онлайн медиите на „социални медии, т.е такива, които предоставят информация на потребителите – напр. новинарските сайтове, и социални мрежи, които представляват виртуални общности в онлайн пространството”. Изследването се базира и на теоретичните постановки за **диглосия** и **билингвизъм** на М. Виденов, тъй като те са приложими към езиковата ситуация в България. В същото време Деница Генчева прави един преглед на въвеждането на тези два термина от различни български и чужди автори, като прибавя към тях и категориите **мултилингвизъм** и **плурилингвизъм**. Авторката определя България като „мултилингвална географска област, тъй като официалният български език съжителства с езиците и на други социални групи – турския и езика на ромите, макар и неофициални за страната ни”.

Емпиричното изследване е впечатляващо по своите параметри, което за мен е основният принос на дисертацията. То включва постове, коментари към постове, меми във Фейсбук и Туитър, анонимни дискусии към някои популярни онлайн издания (24 часа, Мениджър, Нова, Вести), дискусии в популярни форуми (bg-mama.com, teenproblem.net, forum.all.bg). Наблюдавани са публичните профили на 14 популярни личности, 5 публични групи, 1 публична страница и 1 личен профил във Фейсбук.

Периодът на изследването обхваща **2015 – 2017 година**.

Обем на емпиричния материал:

- Общият брой на наблюдаваните текстове е **1014**, като **991** от тях включват превключени елементи от български на английски, а **23** – от български на други езици (френски, испански, италиански, шведски, немски, руски, сръбски, арабски).

- Проведена е **анкета със 150 души** за установяване на степента на семантична прозрачност и асимилираност на някои чужди думи в българския език.
- За установяване степента на семантичната прозрачност се анализират **6 вида** текстове, като е подбран корпус от **400 думи**.
- За представяне на феномените *диглосия* и *билингвизъм* е изследван личен профил във *Фейсбук*, като са наблюдавани **3150** текста на **126** активни потребители за период от **6 седмици** – от средата на воември до края на декември 2015 г.

Представителната емпирична извадка, с която работи Деница Генчева категорично **доказва нейната теза**. Освен това мащабът на емпириката и начинът, по който тя се анализа, разкрива, систематизира и обобщава доказва, че докторантката несъмнено **притежава умения на изграден изследовател**. Тя демонстрира компетентност точно да очертава рамката на изследователското си поле, да преценява какъв по обем емпиричен материал и изходна база данни са необходими, за да сме сигурни, че след анализирането им, чрез разгърнати постъпателно и добре формулирани творчески задачи и работни хипотези, изводите които следват от това, биха били научно представителни. **В този смисъл докторантката се е справила отлично.**

Основни научни и приложни приноси в дисертационния труд

Докторантката е заявила и формулира в края на дисертационния си труд научни приноси, обобщени в **6 точки**. Като приемам по същество така представените научни приноси, бих акцентирала по-специално на следното:

1. Докторантката Деница Генчева е провела сериозно и представително по мащаб емпирично изследване, което **за първи път у нас** представя явленията *смесване* и *превключване на кода* в спонтанната писмена реч на българите в онлайн пространството.
2. За първи път езиковите явления в онлайн пространството се наблюдават системно за период от 3 години (от 2015 до 2017) и тъй като средата е изключително динамична, обемна и непрестанноменяща и развиваща се, докторантката на практика става свидетел как несмели и случайни в началото езикови практика постепенно се превръщат в норма и обективно водят до нови кодификации в българския език.
3. Смятам, че дисертацията е съществен научен принос в разбирането на необходимостта, че „за да сме част от глобалния живот и за да сме конкурентноспособни на „лингвистичния пазар”, е необходимо да разполагаме и с необходимия „символен капитал”(по формулировката на П. Бурдийо), а също така, че *превключването на кода* има не само утилитарна функция, но изпълнява и редица други социокултурни функции, които са неразделна част от съвременното общество с неговите типични за ХХI век характеристики.

Оценка на автореферата

Авторефератът е с обем **40 страници** (формат А 4) и е изготвен по приетия научен стандарт. Структурата му е концептуално издържана, авторефератът отразява вярно и пълно съдържанието на оригиналния труд и дава обективна представа за целта, задачите, етапите и резултатите на проведеното изследване.

Публикации по темата

Докторантката Деница Генчева е представила списък с **6 публикации**, пряко свързани с темата на дисертационния труд, едната от които е на английски език (публикацията е в издание на Тринити Колидж – Дъблин). Изпълнено е изискването за минимален брой научни публикации, необходими за допускане до официална публична защита.

Заключение

Като имам предвид научноизследователските качества на предложения дисертационен труд – научната компетентност на авторката, отличното познаване на български и чужди езикови практики, спецификите на комуникацията в онлайн пространството, способността критично да разчита и анализира различни по вид научни изследвания и разработки и в крайна сметка да формулира собствен понятиен апарат и инструментариум за различни видове лингвистични анализи, проведеното представително по всички параметри емпирично изследване, формулираните интересни (и дискуссионни!) изводи и обобщения – убедено предлагам на уважаемото научно жури да **присъди на докторантката Деница Денчева Генчева образователната и научна степен „доктор”** за представената дисертация на тема: „**Социо- и психолингвистични функции на чуждата лексика в онлайн пространството**”.

София, 11 април 2018 г.

РЕЦЕНЗЕНТ:

/проф. д-р Тотка Монова/